

KRYSTYNA DURAJ-NOWAKOWA

ORCID: 0000-0002-9580-9552

Akademia Ignatianum

Kraków

DOI: 10.17460/PHO_2021.1_2.02

PROFESJONALIZOWANIE NAUCZYCIELI I PEDAGOGÓW NA PRZYKŁADZIE PRAC PIOTRA KOWOLIKA. IN MEMORIAM

WSTĘP

Celem niniejszego artykułu czynimy egzemplifikację zasygnalizowanego w tytule problemu przez ilustracje faktami z biogramu docenta dr. Piotra Kowolika (1946–2020). Impulsem dla niniejszego opracowania stała się, z powodu śmierci – tytułem pożegnania, potrzeba wspomnień osoby i działań, ich utrwalenia w pedeutologicznej interpretacji i zapisie danych z biografii tego pedagoga i nauczyciela akademickiego¹.

Wykonawszy studia literaturowe nad fachowym piśmiennictwem i dokumentami na podstawie zastosowanej metody rozpoznań, dokonajmy analiz i interpretacji stamtąd zaczerpniętych danych².

¹ Przyjmując optykę problemu tytułowego paradygmatycznie w tzw. wielkim podejściu całościowym systemologicznie (Duraj-Nowakowa, 1997), spodziewamy się powiększonych synergicznie (Duraj-Nowakowa, 2016b) rezultatów rozpoznań. *Mają swoje losy książki*, mają je też kierunki myślenia naukowego: modele, nurty, orientacje, podejścia, ujęcia (Duraj-Nowakowa, 2005). Przy czym pod szeroką nazwą zbiorczą *nauczyciel* będziemy tutaj rozumieć (równoległe dzięki zbieżnościom znaczeniowym i zarazem specyficznie oraz najszerszej mimo potocznie mało rozumianym odmiennościom) trzy grupy podmiotów: 1) uczniów (dawnych liceów pedagogicznych) i studentów jako kandydatów na nauczycieli i pedagogów, 2) już czynnych zawodowo nauczycieli i pedagogów oraz 3) czynnych w zawodzie nauczycieli i pedagogów szkół wyższych i akademickich. Natomiast przez pedagogów, ale już specyficznie, pojmujemy tych i tylko tych nauczycieli, którzy są absolwentami kierunku pedagogiki i jej różnych specjalności zawodowych, np. pedagogów wczesnoszkolnych i akademickich jak Piotr Kowolik.

² Ale całość wypowiedzi pisemnej wynika z wieloletnich obserwacji uczestniczących działalności nauczycieli oraz z zastosowania submetry/technik badania przypadku wybranej osoby. To na podstawie stanowisk autorstwa dobranych specjalistów, dzieląc ich diagnozy i komentarze, stwierdzamy konieczność modernizowania procesów profesjonalizacji nauczycieli (Duraj-Nowakowa, 1996; 2011). Dlatego przywołane tu będą – dla ufundowania i porównania przesłanek je wyznaczających – publikacje z trzech faz zmian. Przeobrażeń zwrotnie uzależnionych z przesłankami teoretycznymi trzech reform systemu oświaty – dwu poprzednich reform (z lat 1982 i 1999) i nam współczesnej procesualnie „podłużnej”, tzw. toczącej się reformy edukacji.

Kluczowe pojęcie *profesjonalizacji* jest tu rozumiane synonimicznie do kategorii gotowości prozawodowej, autorsko konotowanych na pograniczach dyscyplin wiedzy na temat kształcenia jako przygotowania do zawodu³.

Odpowiednio do tytułu niniejszego artykułu zajmiemy się (nazwanymi w poniższych śródtytułach niniejszego tekstu) trzema zagadnieniami: 1. Preparacją do zawodu nauczyciela i pedagoga, 2. Biografią zawodową nauczyciela i pedagoga, 3. Zawodowym samokształceniem, dokształcaniem i doskonaleniem nauczycieli.

1. PREPARACJA DO ZAWODU NAUCZYCIELA I PEDAGOGA

Tej częście tekstu przyświeca uznawana długotrwale tendencja – od międzywojnia do lat 60. XX wieku – do pojmowania osoby i aktywności nauczyciela jako ideału cnót wszelakich (nawet włącznie z – niepisanym – celibatem nauczycielek). Zatem najpierw w zakładach przygotowania do pracy, głównie w liceach pedagogicznych, było pielęgnowane formowanie pożądanых cech osobowości kandydatów. Edukacja późniejsza uzupełniana była na poziomie półwyższym, w tzw. studiach nauczycielskich (2, 3-letnich), będąc ukierunkowywana w równym stopniu na komponenty emocjonalno-motywacyjne, jak i sprawnościowe oddziaływań pedagogicznych. Dopiero później – ale już na poziomie szkolnictwa wyższego (4, 5-letniego) – zaczął dominować komponent poznawczy procesów tej edukacji. I na przełomie transformacji tych trzech faz kształcił się bohater naszego tekstu.

Przesłanki systemu profesjonalizacji nauczycieli obejmują etap (dawniej zwany preparacją) przygotowań od preorientacji i orientacji do wyboru profesji przez drogi kształcenia do pracy, co czynię przedmiotem uwagi w szkicowaniu szlaków i tropów na *exemplum* Piotra Kowolika. Albowiem te kierunki rozwoju konceptów sposobienia do zawodu wielowymiarowo i systematycznie ilustrują losy szkolne naszego bohatera artykułu: od Liceum Pedagogicznego im.

³ Jednak z ich nowocześniejszą konotacją w kontekstach psychospołecznych definicji tzw. pełnych postaw nauczyciela wobec podmiotów edukacji i pracy zawodowej. Pod równoznaczną nazwą profesjonalnej gotowości zjawisko pozostaje w dużej mierze nie tylko ważne, ale coraz bardziej aktualne, albowiem potrzebne. Ale choć od dawna scharakteryzowane (od lat 20. XX stulecia w pismach braci Allportów w USA), w Europie z posilgiem czasowym dopiero po II wojnie światowej precyzyjniej opisywane i używane także w europejskich opracowaniach, rodzących się – oprócz obszarów psychologii pracy/zawodu – także w socjologii pracy. Później, dopiero od lat 70. XX wieku, aplikowane w Polsce, ale przejmowane głównie do psychologii rozwojowej i pracy. Zaś najpierw znane i coraz częściej używane w pedagogice przedszkolnej (Maria Kwiatowska, Władysław Dynner) i wczesnoszkolnej (Maria Cackowska, Janina Parafiniuk-Soińska, Barbara Wilgocka-Okoń) pod nazwami: gotowości szkolnej przedszkolaka i teżże gotowości ucznia klas początkowych do nauki (Goriszowski, Kowolik, 1992). Uprawiając te dwie subdyscypliny (na zamówienie rektorów trzech – po kolei – uczelni wyższych, gdzie organizowałam i prowadziłam katedry skupione na rozwoju dzieci i uczniów, ich wychowaniu i kształceniu), pioniersko ze współpracownikami przenosiłmy nazwę na grunt pedagogiczny, także do subdyscypliny pedeutologii. Zespołowo i osobiście zastosowałam tego terminu próbujemy od połowy l. 80., przekonując argumentami o jego rozleglejszej użyteczności, bowiem aż metodologicznej, nie tylko metodycznej, w praktyce. Bowiem to słowo tu kluczowe – coraz szerzej pojmowane – pozostawało bardziej postulowane niż rozumiane adekwatnie do podmiotu i przedmiotu uwagi. Chociaż użyteczne, tak w opisach pokłosa studiów literaturowych, jak i sprawozdań z badań empirycznych na temat optymalizacji współdziałania nauczyciela z uczniami (na wszystkich szczeblach systemów edukacji i oświaty, nie pomijając szkolnictwa wyższego).

Powstańców Śląskich (nomen omen syn Alojzego, uczestnika III powstania śląskiego) w Pszczynie, przez drogę samokształcenia – stopień nauczyciela dyplomowanego (1971) i kształcenia: najpierw półwyższego – Studium Nauczycielskie (1971) aż po studia magisterskie na UŚ (magisterium 1981) i doktorat, którego tezy obronił na WSP im. Powstańców Śląskich (i jak tu nie myśleć, że *habent sua fata...*) w Opolu (1993).

Na podstawie dotychczasowych badań stanu edukacji nauczycielskiej i sytuacji społeczno-zawodowej nauczycieli można stwierdzić (nie bez pedagogicznej zadumy i smutku), że nadal pozostają aktualne spostrzeżenia pedeutologiczne sprzed poprzedniej reformy 1999 r., co zaznaczono, pisząc o tożsamość nauczyciela w *płynnej nowoczesności* (Denek, 2011, s. 35–56). Obecny system kształcenia nauczycieli, niewiele się zmieniwszy od tamtego roku 2011, w niedostatecznym stopniu uwzględnia zmieniające się potrzeby edukacyjne współczesnego człowieka. Nauczyciel bywa głównie przygotowany do przekazu informacji, podczas gdy uczący się oczekują od szkoły nie tyle wiedzy erudycyjnej, co raczej użytecznej w sensie funkcjonalnym i egzystencjalnym. Proces kształcenia nauczycieli uległ podziałowi na niedostatecznie ze sobą skorelowane kształcenie teoretyczne i praktyczne. System edukacji nauczycielskiej w Polsce niedomaga, zwłaszcza pod względem tzw. kształcenia warsztatowego, rozumianego jako metodyczne. *System metodyczny studiów nauczycielskich jest nieadekwatny do wymaganej współcześnie struktury kwalifikacji zawodowych nauczycieli [...]. Analiza materiałów empirycznych ujawnia zwłaszcza wyraźne niedostatki w tych obszarach kwalifikacji nauczycielskich, które decydują o wartości pedagogicznego działania, jak kompetencje humanistyczne i kultura pedagogiczna* (Kwiatkowska, 2008, s. 17). Przygotowanie nauczycieli, zwłaszcza w uniwersytetach, docenia problematykę kształtowania osobowości nauczyciela.

Tych niedostatków starał się unikać Piotr Kowolik osobiście i wspólnie ze współpracownikami uniwersyteckimi na różnych stanowiskach pracy, między innymi także jako szef Zakładu Praktyk Pedagogicznych w macierzystej katedrze UŚ (Duraj-Nowakowa, 1989; Kowolik, Goriszowski, 1990).

W tych ważkich aspektach pedeutologicznych zatrzymywaliśmy z Piotrem uwagę na ideach Stefana Wołoszyna, klasyka pedagogiki, który podkreślał, iż właściwie w każdej koncepcji kształcenia nauczycieli da się znaleźć jakąś wartościową ideę czy elementy, które powinny zostać przeniesione do nowego modelu/modeli edukacji nauczycielskiej.

Z ogólnokształcącej koncepcji edukacji nauczycielskiej – eksponowanie wielofunkcyjności zawodu nauczyciela i jego społecznej misji na podbudowie gruntownego wykształcenia ogólnego. Nowoczesny model uniwersyteckiego kształcenia nauczycieli powinien mieć charakter naukowy, funkcjonalny i profesjonalizowany, ale otwarty, powinien go cechować także głęboki i prawdziwy wymiar humanistyczny. Kształcenie winno w efekcie prowadzić absolwenta do zdobycia kultury naukowej, czyli umiejętności myślenia w kategoriach naukowych oraz dawać metodę naukową, czyli podstawę eksploratywnego i eksplikatywnego

podejścia do rzeczywistości. Funkcjonalność oznacza wiązanie opanowywanej wiedzy z uczeniem się potrzebnych czynności i umiejętności wykorzystywania ich w określonej dziedzinie, lecz nie w sposób wąsko instrumentalno-praktyczny, ale w sposób innowacyjnie meliorujący (Wołoszyn, 1988, s. 79; por. Tenże, red., 1978; por. także: Nawroczyński, 1987; Okoń, 1991; 1996).

Przy czym tytułowa profesjonalizacja nauczycieli powinna szczególnie akceptować sprzyjający temu kształceniu współczynnik humanistyczny budowania osobowości nauczyciela, co oznacza otwartość modelu przygotowywania przez kształcenie. Mistrzostwo zawodowe zdobywa się w toku działalności profesjonalnej, jeżeli warunki pracy temu sprzyjają i jeśli podmiot tej działalności – nauczyciel – myśli i chce zadbać o własny rozwój zawodowy, przekonywaliśmy (Duraj-Nowakowa, 1981; 2011; Goriszowski, Kowolik, 1987).

2. BIOGRAFIA ZAWODOWA NAUCZYCIELA I PEDAGOGA

Start zawodowy Piotra Kowolika miał miejsce na przełomie nakreślonych tu trzech faz/modeli przygotowywania pedagogów, w okresach różnicowanych poziomem/szczeblem edukacji zawodowej i wymagań wobec kandydatów. Piotr sposobił się zawodowo adekwatnie do nich i równoległe z pracą zawodową. Wyjdźmy więc od szkicu profesjonalnej biografii Piotra, któremu uzawodowienie, a potem na akademickim poziomie – profesjonalizacja przyświecały od czasów nauki jeszcze w liceum pedagogicznym. Bowiem wielu form, miejsc i stanowisk pracy dotyczyła całościowa jego działalność, budując mocne zręby. Najpierw jako nauczyciela szkolnictwa podstawowego w rodzimych Katowicach (1966–1975), potem także dyrektora Szkoły Podstawowej nr 9 (1975–1981), a następnie wizytatora Inspektoratu Oświaty Urzędu Miasta w Katowicach (1981–1982).

A później nauczyciela akademickiego w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (najpierw wykładowcy w l. 1982–1994; potem adiunkta – lata 1984–2006). (To w centrum tej fazy jego prac miałam możliwość poznać osobę i prace Piotra). Następnie docenta i wicedyrektora Instytutu Pedagogiki [1994/1995–1995/6-1996] w katowickim wydziale zamiejscowym Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie (obecnie im. Janusza Korczaka). Potem adiunkta (1996–2010), a później docenta (2010–2020) w Górnośląskiej Szkole Wyższej im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach. W ostatnich 5 latach Piotr Kowolik kontynuował pracę w tejże uczelni, ale już pod szyldem Wydziału Zamiejscowego, wspólnej nam z Piotrem, Akademii Ignatianum w Krakowie. To tam w Mysłowicach pełnił owocnie funkcję redaktora naczelnego kwartalnika „Nauczyciel i Szkoła” (przez 18 lat, od 1996 – z przerwami – do 2017), zaś ostatnio – zastępcy redaktora naczelnego (2017–2019). Co oznacza szefowanie temu użytecznemu teoretycznie i praktycznie dla nauczycielstwa pismu łącznie przez 21 lat. Kwartalnikowi, któremu sekretarzowały najdłużej nasze wspólne koleżanki, spośród których na tych stanowiskach wyróżniał dwie: Gabrielę Paprotną (aż 12 lat) i Lidię Pośpiech (5 lat). Dodajmy: kwartalnika wydawanego najpierw w GWSP, zaś w ostatnim 5-leciu, dzięki

okolicznościom społeczno-pedagogicznym, edytowanego w – usamodzielnionym i awansowanym – Wydawnictwie Naukowym Akademii Ignatianum w Krakowie.

Połączyli nas z Piotrem nauczyciele uniwersyteccy i studenci⁴ oraz praca w Katedrze Pedagogiki Wczesnoszkolnej UŚ (Kowolik, Kisiel, 2019)⁵.

3. ZAWODOWE SAMOKSZTAŁCENIE, DOKSZTAŁCANIE I DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Zakotwiczenie w zawodzie nauczyciela i pedagoga u Piotra nastąpiło w latach 70., zgodnie z ówczesnymi tendencjami na rzecz odchodzenia od idealnego wzorca osoby nauczyciela do rozumienia go jako faktycznej osoby pracującej (czyli między postulatem ideału a uwzględnianymi realiami cech osobowości rzeczywiste). Intensyfikacja utożsamiania się z zawodem odbywała się w ostatnim 20-leciu, kiedy to dominuje tendencja do całościowego oglądu celów kształcenia nauczycieli w szerokim spektrum.

W tych celach dążymy do unaukowania koncepcji pracy szkoły i nauczyciela w rozumieniu globalnym jako permanentnego dokształcania i doskonalenia, które mistrzowsko i prognostycznie scharakteryzował historyk wychowania, prezentując ich cztery orientacje. Pierwszy kierunek oparł się na zdobyczach nauk biomedycznych i psychologicznych, którego podstawą naukową w skali światowej stały się eksperymentalne i testowe badania nad zróżnicowaniem indywidualnym dzieci i młodzieży. Najbardziej zmiennymi przejawami były wówczas hasła szkoły aktywnej, szkoły zróżnicowanej i szkoły indywidualizującej. Dlatego

⁴ Po takiej genezie i zacznym pierwszych rozmów nasze koleżeństwo rozwijało się już tylko zaocznie, jeśli pominąć – 10 lat temu – drugie i, niestety, ostatnie spotkanie we czwórkę z moim mężem Jerzym Jackiem Nowakiem (+2018), „chłopcem z Sosnowca”, w naszych krakowskich pieleszach domowych. Obojga mężczyzn już zabrakło... Towarzyszyła nam wtedy wspólna koleżanka, rzeczona sekretarz kwartalnika „Nauczyciel i Szkoła”, Pani doc. dr Gabriela Paprotna, nb. poznana przeze mnie (8 lat przed zawarciem znajomości z Piotrem) wówczas początkująca asystentka UŚ, która – po moim powrocie z kilkuletniego stażu zagranicznego – zaprosiła mnie do swego... biurka. Oto ilustracja i przyczynek na temat, jak rozrastał się kadrowo, mimo ograniczonej bazy i infrastruktury, nowy Wydział Pedagogiczny UŚ w Katowicach pod światłym kierownictwem założyciela i szefa – docenta dr. Henryka Gąsiora, któremu z estymą napisaliśmy – pierwszy i ostatni wspólny (sic!) – tekst wspomnień w dziesięciolecie śmierci naszego ongiś niezapomnianego Dziekana (Duraj-Nowakowa, Kowolik, 2020, s. 26–27).

⁵ Z Piotrem poznaliśmy się ponad 30 lat temu (1990), jak przystało na naukowców: podczas konferencji w Piotrkowie Trybunalskim, gdzie w kieleckiej filii WSP zorganizowano ogólnopolskie obrady na tematy dydaktyczno-pedagogiczne pod kierunkiem naukowym prorektora, ówczesnego docenta dr. hab. Włodzimierza Lecha Goriszowskiego, naszego także wspólnego (choć w różnych latach, sic!) nauczyciela akademickiego na Uniwersytecie Śląskim (najpierw mojego podczas studiów polonistycznych [po przeniesieniu się z Uniwersytetu Warszawskiego]). Dało to asumpt, by w kulturalnych i pozakonferencyjnych (czyt.: krajoznawczych) warunkach wrócić myślami i rozmową do katowickiej *almae matris* (po 5 latach od przeniesienia się do Krakowa). Te nawroty, te akademickie tematy śląsko-zagłębiowskie (powstały bowiem z czasem w Sosnowcu i Dąbrowie Górniczej kolejne szkoły wyższe) trwały ze zmienną częstotliwością i intensywnością w telefonach, kartkach pocztowych, listach i wymienianych paczkami książkach i czasopismach. Moja tam praca krótko pokrywała się z zatrudnieniem Piotra, ponieważ ze względu na potrzeby proporcji kadr reorganizacyjnie nie tyle przeniesiono mnie z Katedry Organizacji i Zarządzania Oświatą pod kierunkiem W.L. Goriszowskiego (tak!), co formalnie dopisano (pod długoterminową nieobecność stypendialnej natury w naszym kraju zaledwie na 1,5 roku).

wiedza i kultura psychologiczna zostały uznane jako nadrzędne i stały się podstawą zawodowego przygotowania nauczycieli. Drugi kierunek oparł się i propagował wykorzystywanie zdobyczy tzw. naukowej organizacji pracy i zarządzania. Wzmogła się nawet tendencja do traktowania funkcjonowania systemu szkolnego jako swoistego „przedsiębiorstwa” świadczącego określone usługi i „produkującego” potrzebnych gospodarce ludzi. Trzeci kierunek – już 1945 r. – wiąże się ze współczesnym rozwojem nauk ergologicznych, w tym w szczególności z rozwojem nauk na temat teorii i zarządzania, dyscyplin cybernetycznych (z których, m.in., oprócz korzeni biologicznych wywodzi się preferowana przeze mnie systemologia), technicyzacją i komputeryzacją działalności człowieka na każdym polu. Humanistyczny blask zawodowi nauczycielskiemu i nauczycielskiej osobowości starają się dziś przywracać dążenia różnych odmian współczesnej tzw. alternatywnej pedagogiki humanistycznej. Jest to czwarty kierunek, wedle którego zawód nauczycielski jest nade wszystko terenem ekspansji nauczycielskiej osobowości (Wołoszyn, 1988, s. 115–127). Zauważmy – na powrót do idei pierwszej orientacji.

Doceniając przejawy komplementarnego uwzględniania każdej z tych czterech orientacji, szanujemy systematycznie pracowite i skuteczne działania Piotra w toku samokształcenia i studiów, przez dokształcanie i doskonalenie się, przez pielęgnowanie doświadczeń praktycznych z czasów pracy w szkolnictwie podstawowym i w nadzorze nad oświatą. Od których począwszy, chlubnie aplikował te nagromadzone umiejętności i znajomość placówek, na warsztat pracy nauczyciela akademickiego⁶.

Ulubioną formą licznych opracowań Piotra, także słownikowych haseł, były biogramy pedagogów⁷. Autorstwa P. Kowolika opublikowano łącznie aż 335 takich biogramów.

Piotr Kowolik był aktywny także w kilku krajowych organizacjach naukowych: 1. Zespół Edukacji Elementarnej Komisji Nauk Pedagogicznych PAN (od 1998), 2. Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych (od 2000), 3. Polskie Towarzystwo Profesjologiczne (od 2007), w którym pełnił funkcję organizatora i prezesa Oddziału Katowickiego.

Nie wszyscy wystarczająco doceniają średnią, tzw. pomocniczą kadre w szkole wyższej, a jest to przecież fundament i ostoja wspólnotowości naszych działań. Piotr był osobą, która mrówczą robotą zasłużyła sobie na poważanie. Także będąc ilustracją skutecznego współdziałania z „generałami nauki”, czyli profesurą.

⁶ Doceniono działalność Kowolika, przyznając mu następujące nagrody i wyróżnienia: Nagrodę III stopnia Ministra Oświaty i Wychowania (1975), Nagrodę Kuratora Oświaty i Wychowania w Katowicach (1981), Złoty Krzyż Zasługi (1987), czterokrotnie nagrody JM Rektora Uniwersytetu Śląskiego (1981, 1991, 1994, 1996), Srebrną Odznakę Za Zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego (2001), Medal Komisji Edukacji Narodowej (2002), Odznakę Zasłużonego Pracownika Górnośląskiej WSP w Mysłowicach z nr. 22 (2010) i Medal Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych (2015).

⁷ Jako postać okolicznościowo charakteryzowaną onegdaj wybrał także mnie (Kowolik, „Nauczyciel i Szkoła” 2000, nr 2).

A dowodzi tego jego uczniowskie współdziałanie m.in. z profesorem Henrykiem Morozem i z późniejszym promotorem doktoratu, wspomnianym profesorem Goriszowskim. Przy czym i ta tematyka nas łączyła (nauczyciel jako profesjonalista, por. Malinowska, Jabłońska, 2010, s. 55–68).

Staraliśmy się, prowadząc np. sekcję metodologiczną, już na Zjeździe PTP (Toruń, 1995) kłaść akcent na pilną potrzebę skuteczniejszego zastosowania twórczo rozwijanego warsztatu poznania naukowego celem humanizowania pedagogiki i pedeutologii (Duraj-Nowakowa, Gnitecki, 1996; Rutkowiak, 1982, s. 76).

Takie udatne próby i starania dokumentują całozyciowe osiągnięcia Piotra Kowolika. To ponad 40 zwartych pozycji bibliograficznych (autorskich, współautorskich i pod redakcją) oraz ponad 300 druków w bibliotecznej nomenklaturze, tzw. niesamodzielnych). Przy czym ostatni opracowany artykuł zdążył skierować do publikacji w Szczecinku Polskiemu Stowarzyszeniu Nauczycieli Twórczych (*nomen omen*).

ZAKOŃCZENIE

Dajemy tu wyraz tendencji do oglądu profesjonalizacji nauczycieli i pedagogów przez pryzmat historii pedeutologii, na tle jej nadsystemów – w postaci historii pedagogiki i historii wychowania (a to w rozumieniu tej miary naszych mistrzów, jak Bogdan Nawroczyński, Wincenty Okoń, Bogdan Suchodolski, Stefan Wołoszyn)⁸. Nieprzemijająca wartość poznawcza dzieł naszych najwybitniejszych nauczycieli i protoplastów współczesnej pedagogiki wynika z ich pogłębionego wertykalnie i zarazem horyzontalnego w rozległości poznawania profesjonalizacji nauczyciel. W czasie i otoczeniu/środowisku, z ich wykraczania perspektywnymi wizjami także daleko poza swój czas. Ze skłonności do całościowego oglądu i w następstwie ujmowania inter- i transdyscyplinarnego, z humanistycznej optyki rozpoznawania świata i człowieka w tym świecie. Także nauczyciela w rozlicznych kontekstach i konsytuacjach naszej profesjonalizacji.

Zatem uogólniając tekst, można zauważyć bezpośrednio i zarazem wzajemne związki naszego lapidarnego opracowania teoretycznych przesłanek modernizowania profesjonalizacji nauczycieli ze znaczącymi faktami, ilustrowanymi konkretnymi losami zawodowymi, pracami naukowo-metodycznymi i opracowaniami biograficznymi z życiorysem Piotra Kowolika, z jego pogłębianymi zainteresowaniami profesjologicznymi i profesjonalnymi (Czarnecki, Kowolik, Tomaszewska, 2018).

Dostrzegamy – w konkluzji – konsekwencję ambitnych zabiegów Piotra Kowolika o sprostanie szkicowanym tu wymogom i zarazem potrzebom według

⁸ W naszym ujęciu metodologicznym chodzi o patrzyenie na systemy działalności i osoby nauczyciela całościowo, o podkreślenie okoliczności, że rzeczywistość jest całością wzajemnie powiązanych komponentów, przy czym są te powiązania zarówno wewnątrz- jak i zewnątrzsystemowe. Zawierają więc relacje system – inny system równorzędny, system – otoczenie (czyli nadsystem) i system – podsystemy (Duraj-Nowakowa, 2012). Pozostaje taki postulat jeszcze do rozważenia i znalezienia metod jego zastosowań.

koncepcji modernizowania tak własnego kształcenia, jak i samokształcenia oraz systematyczności permanentnego doskonalenia zawodowego. A to przez formowanie gotowości do pracy na różnych stanowiskach w dwu szczeblach systemu oświaty – szkolnictwa podstawowego i wyższego. Ale zauważamy także drogę do zawodu przez zróżnicowane czasem, stylem i organizacją oraz przestrzeniami i warunkami edukacji prozawodowej. Na podkreślenie zasługuje słuźenie i wierność tradycjom, regionowi Górnoego Śląska, Katowicom i placówkom miejsc pracy. Takt i wierność kulturze koleżeńkiego i pedagogicznego współdziałania przez traktowanie szkoły jako miejsca realnego uczenia się demokracji, gdzie uczeń i/lub student mówi swoim głosem.

Doceniamy pogłębiane rozumienie potrzeby włączania i transferu realnych doświadczeń nauczycielskich do procesu edukacji na wszystkich szczeblach edukacji przez uwzględnianie swoistości gotowości prozawodowej. Podzielanie trosk nękającymi nas nadal t wciąż niespełnionymi postulatami ulepszeń istoty i okoliczności prac nauczycielskich. W dobie wirusowej pandemii napawającymi szczególną troską (por. zwolnienia z pracy, przechodzenia na renty i emerytury) z powodu braku specjalnego przygotowania (np. do pracy on-line w sytuacji braku zapewnienia adekwatnych warunków). Czyli niemało znaczący okazuje się wymiar aksjologiczny i teleologiczny tej profesjonalizacji nauczyciela i zarazem pedagoga. Z poważaniem dla uniwersalnych wartości i z niezatrącaną wizją pedagogicznych celów.

BIBLIOGRAFIA

Czarnecki K. (2016), *Profesjologia. Nauka o zawodowym rozwoju człowieka*, Sosnowiec: Wyd. Wyższej Szkoły Humanitas.

Czarnecki K., Kowolik P., Tomaszewska W. (2018), *Twórcza aktywność profesjonalizacji i profesjonalna seniorów polskich*, Sosnowiec: Wyd. Wyższej Szkoły Humanitas.

Denek K. (2011), *Nauczyciel w perspektywie społeczeństwa wiedzy*, Poznań: Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogiki i Administracji.

Duraj-Nowakowa K. (1981), *Samookreślenie zawodowe studentów kierunków nauczycielskich*, Katowice: Wyd. Uniwersytetu Śląskiego.

Duraj-Nowakowa K. (1996b), *Profesjonalizacja studentów przez teorie i praktyki pedagogiczne*, Łowicz: Wyd. Wyższej Szkoły Humanistyczno-Pedagogicznej.

Duraj-Nowakowa K. (1997), *Modelowanie systemowe w pedagogice*, Kraków: Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Duraj-Nowakowa K. (2005), *Źródła podejść do pedagogiki*, Kielce: Wyd. Świętokrzyskiej Szkoły Wyższej.

Duraj-Nowakowa K. (2012), *Studiowanie literatury przedmiotu*, Kraków: Wyd. Akademii Ignatianum.

Duraj-Nowakowa K. (2016a), *Pedeutologia: konteksty – dylematy – implikacje*, Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS.

Duraj-Nowakowa K. (2016b), *Tropy myślenia o synergii w działalności nauczyciela akademickiego*, Kraków: Wyd. Naukowe Akademii Ignatianum.

Duraj-Nowakowa K., Gnitecki J. (red.) (1996a), *Epistemologiczne wyzwania współczesnej pedagogiki*, Kraków: Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Duraj-Nowakowa K. (2011), *Kształtowanie profesjonalnej gotowości pedagogów*, Kraków: Wyd. Akademii Ignatianum.

Duraj-Nowakowa K., Kowolik P. (2020), „Gazeta Uniwersytecka UŚ” nr 281.

Goriszowski W., Kowolik P. (1987), *Z problematyki organizacji oświaty. Kształcenie i przygotowanie do zawodu nauczycielskiego*, Katowice: Wyd. Uniwersytetu Śląskiego.

Goriszowski W., Kowolik P. (1990), *Wdrażanie studentów do kształcenia opartego na studiach literaturowych*, Kielce: Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Goriszowski W., Kowolik P. (1992), *Uwarunkowania literackich i czytelnicych upodobań dzieci klas początkowych. Szkic teoretyczno-metodologiczny*, Kielce: Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Kowolik P. (2000), *Krystyna Duraj-Nowakowa – pedagog: pedeutolog, dydaktyk i metodolog*, „Nauczyciel i Szkoła” nr 2.

Kowolik P. (2017), *Recenzja, K. Duraj-Nowakowa, Pedeutologia: konteksty – dylematy – implikacje*, „Nauczyciel i Szkoła” nr 2.

Kowolik P. (2018), *Twórcza aktywność profesjonalna i profesjologiczna seniorów polskich*, Sosnowiec: Wyd. Wyższej Szkoły Humanitas.

Kowolik P., Kisiel M. (2019), *Kadra badawczo-dydaktyczna Katedry Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Pedagogiki Mediów UŚ w Katowicach z perspektywy jubileuszu czterdziestolecia*, „Chowanna” nr jubileuszowy.

Kwiatkowska H. (2008), *Pedeutologia*, Warszawa: WAiP.

Kwiatkowska H., Kotusiewicz A. (red.) (1992), *Nauczyciele nauczycieli*, Łódź–Warszawa: PWN.

Malinowska J., Jabłońska M. (2010), *Myślenie o nauczycielu i jego edukacji. Z rekonstrukcji światów edukacyjnych nauczycieli*, Wrocław: Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego.

Nawroczyński B. (1987), *Dzieła wybrane*, t. 1–2, Warszawa: PWN.

Okoń W. (1991), *Rzecz o edukacji nauczycieli*, Warszawa: PWN.

Okoń W. (1996), *Wizerunki sławnych pedagogów*, Warszawa: PWN.

Okoń W. (1998), *Kształcenie nauczycieli w Polsce – stan i kierunki przebudowy*, Warszawa–Kraków: PWN.

Rutkowiak J. (1982), *Rozwój zawodowy nauczyciela a szkoła*, Warszawa: WSiP.

Wołoszyn S. (1988), *Teoretyczne podstawy systemów kształcenia nauczycieli, Konwersatoria z organizacji i zarządzania oświatą (1985–1988)*, Warszawa: Wyd. IKN.

Wołoszyn S. (red.) (1978), *Nauczyciel: tradycje – współczesność – przyszłość*, „Studia Pedagogiczne” t. XXXIX.

Professionalization of teachers and educators based on the example of papers by Piotr Kowolik. In memoriam

Summary

Aim: specification of the professionalisation of teachers and educators with the biography and papers of the addressee of the essay dedication.

Methods: analyzes and interpretations of the obtained materials.

Results: A concise review of the idea of modernization to professionalize teachers is briefly illuminated by the three (known already in the 20th and 21st centuries) directions: 1. Orientation towards perfect personality traits when preparing for a teaching profession, 2. Styles of practicing a teaching profession, 3. Social and pedagogical determinants of professional readiness of becoming a teacher. The article draws changes in the concept of teacher-educator education.

Conclusions: By exemplifying the subject, it exposes the paths of self-education, further training and professional development. The issue requires updating the reflections of new ways of achieving assumptions both during education in the profession and in the course of work, in order to adapt to dynamically changing social and pedagogical circumstances. The modernisation of *sine qua non* is subject to comprehensively integrated support for the system of these processes. With a prospective synergistic strengthening of the vision of necessary changes, in firstly – the legal pragmatism and then, in the implementation in the education system.

Keywords: professional readiness of teachers, professionalization of the stage of preparation for the profession, professionalization of the profession, ideas of modernizing the professionalization of teachers.